

ולכן גם כאשר השיבו חבריהם על סבריהם הם בהשעמה יסודי זו ההלכה ושרשה ולא מצאו מקום לקיים סברתם, בכל זאת לא חדלו מלהורות הלכה למעשה כאשר קבלו, באמורם שהם לא עמדו על דעת רבותיהם אשר נמוקם עמם.

כי הלכה מקובלת הייתה בעיניהם כדריעה הנדסית או גיאוגרפית שגם להן וישתדלו למצוא סמוכין במקורות, כמו ההנהגה, כל שיש בהקפנו ג' טפחים יש ברחוב ספח", מנהג הני מילי? דכתיב ויעש הים וגו' עירובין י"ד א, וכן אמרם בכל לצפונה של ארץ ישראל דכתיב מצפון תפתח הרעה גטינן ר', אשר אם יבא אחד ויפרק את האסמכתא בכל זאת לא תעקר ההנהגה והנדסית או הגיאוגרפית ממקומה, כן בדבר הלכה מקובלת.

כאמרת רב פפא בגיזר ל"ט רע"א: אנה סברי לאו גמרא היא בידיה והדר ביה, ולא ידענא דגמרא היא בידיה ולא הדר ביה, וראה בתוספות שם, ובגנצים ספ"ט א"ל ריב"ב אלמד בו, א"ל אם לקיים דברי חכמים הן, ובפיהמ"ש להרמב"ם שם אם חקיים השענה שלא יהיה צריך לא אקבל ממך שאני קבלתי שהוא צריך, והבבאשית רבה פנ"ו ו: אין מן המדה אמר לך חזר הוא ביה ואין מן אולפן אמר לך לית הוא חזר ביה³, ובשביל כך נמנעו לפעמים להכנס ללוחות בידעם כי כל הקושיות לא יזינו אותם מדעתם המקובלת, ראה בבא קמא י"ב רע"א: אמר רב נהמן אשתמטינן עולא, ושמת ממני וירא לומר בפני משום דסיל כ"י ומתיירא הוא שמה אקפחננו בהלכות ובקושיות (רש"י).

ולכן מציינו שלפעמים גם אחרי אשר השיבו על דברי אחד החכמים ולא מצאו מקום לקיים סברתו, בכל זאת לא זזו משם עד שקבעו הלכה כמותו כפסחים י"ג ב, כי אם אמנם לדיון יש תשובה, מהלכה מקובלת אין לזוז, ראה יבמות ע"ז טע"ב, כרייתות ט"ז ב⁴, ולהפוך האוכל קורא רך של דקל פליגי רב יהודה ושמואל כצד מעניין אמרם בבבב"ב ט"ז א רמי ליה רב מרי ביה דבת שמואל לרבא נתן כ"י, אישתיק, א"ל מרי שמעי לך בוא? א"ל הכי אמר רב שיש כ"י, ומשם כעין זה מציינו בשבת פ' ע"ב, פסחים ל"ד א, בחבורת ל"ז א, ב"ק צ"ג א, ב"מ נ"ח א והמורה ל"ד א שבוילים אחרי שנשתוק בו הנשאל אמר להשאל מרי שמעי לך בוא? והוא תשיב וה"י אמר רב ששת... אשר לא מצאנו כוח באחד משאר האמוראים, יתכן אפוא שזו משום דלית אנו צריכין למסמך על שמעיה דרב ששת דהוא גברא מפתחה ירשלמי שבת פ"א ע"א שם, לכן השתהל השואל למצוא לו חזר לאוקימא גירסא, אם כי דעת רש"י שבת פ"א ע"א שם.

4. וכל כך הייתה הכרעה הוראה מקובלת ברורה אצלם עד שלמען העמיד אותה שקבלו גם אחריהם אותה לללכה ולמעשה ורשו לעצמם לפעמים להעלים שם משלשל השמותיהם אם ידעו שיש מעצריהם על ההנהגות ראה הנהגות מקור חסד ל"ט וסידים ט"י התקע"ז את א"ב, ועל יסוד זה תפטר לנו הידע סתומה המובאת בשבת קמ"ח א: א"י זרע ארוב"א אמר רב סוחס וכ"י יחיד רב דימי וקאמר לה לזה שמעיה, א"ל אבי לרב דימי אותו שמעיה דרב מנחמן ולא קשיא לנה, אנו משמיה דשמואל מנחמן לה וקשיא לך וכו', א"ל האלהים עיני ראו ולא זו משמיה דר' ירמיה שמיני לך, ור"י מר"ז ור"ז מר"ז א

כהנא מטייע כהנא³. והיה זה פתגם שגור בפיהם שנהגא מטייע כהנא להחזיר חלב, כלומר שעל גבי קיבה, וכפן כשראה רב משרשיא השתדלוותו של רבא לטייע כהנא בהך דאשת כהן שפיר נקט יהא רעוא ודשרי גם חרבא⁴.

מתקין: מתקין כ"כ רמ"א (פ"ד-ס"ח) 38
[מתקין: מתקין כ"כ רמ"א (פ"ד-ס"ח) 38]

אחת המדות התרומיות שהצטיינו בהן רבותינו חכמי התלמוד היא המדה להיות מודה על האמת, חכמינו אלה לא עמדו על דעתם, אם הכירור התלמודי הוכיח לאחד מהם כי צדק חבירו, בר פלוגתיה, לא התעקש לעמוד על דעתו, והכירו בצדקת השקפת הכירור לא טמז בסתר לכבו כי אם הודה על האמת באמרו, ברם דברים שאמרו טעות היו בידיו¹.

ומשום כך מעניין אותנו לדעת אשר נמצא הרבה פעמים בתלמוד כי אחרי שנחמכו החכמים ואחד מהם לא מצא מענה שתק², והנה שתיקה זו אינה מובנה, כי אם באמת נסתמנו טעותנו למה לא הודה על האמת, כיאות לאנשי קודש אלה אשר לנכח האמת דברים?

אולם המתבונן בדברי חכמינו משלשלי המורה שבעל פה ימצא כי לא תמיד הייתה היכולת בידם לחזור מרעתם ולקבוע הלכה כאשר העלה החולק, לאחר אך מהוראה שחדשוה הם בתקורם באחת המדות שהתורה נדרשת בהן או בדמותם ענין לענין יכלו לחזור אם נוכחו כי "אין הנדון דומה לראיה" או אם לדיון שאמרו יש תשובה, או תדור קבעו הלכה כדעת החולק, אבל הלא רובי ההלכות שאמרו מקובלות היו בידם מרבירתם, והם התלמידים אך סמוכין עשו לקיים תלמודם.

3. ראה גם בבלי עבודה זרה כ"ט ב: שאל ר' שמעאל את ר' יהושע כשהיו מתלכין בדרך כ"י, א"ל הלאו קיבט עולה המורה מקיבה נבילה ואמר כהן שדעתו יפה שורפה חיה, ולא חזר לו כ"י, ובהחית פ"ו א ילקי ר' שמעאל דעצמות עולה לו היה לבת, וברורלמי שבת פ"ד ס"ה ב הנהגות נהנו בהרומה כ"י ירשלמי.

4. אחרי כתיב הנהג ל"י כי כבר העיר על זה אולם בירדתי הענין יותר וביחוד בשביל מתקין כ"י לא זו זה ממקומי.

1. ראה שבת ס"ג ו' ש"א.

2. מלבד בענינים שלא חשו כלל להשיב בהיות הדברים דחיים מאליהם כמו בבב"ק י' ע"ב, ב"מ ל"ה א, ור"ב ט' ע"א, הנה מציינו הרבה פעמים שישתקו חיה יען לא מצאו מה להשיב על דאחובי, ראה עירובין ל"ז ב, שם ק"ג א, פסחים כ"ח רע"א.

ביצה ו' ע"א, יבמות מ"א א, שם ע"ב ב, ועוד שם ק"ז ב, בחבורת נ"א ב, קדושין ג' ע"א, בבא מצעא מ"ז א, שם ס"ט ב, סנהדרין מ"ז ב ושם ס"א א, מנחות ט' ע"ב, נ"ח א, ועוד שם ק"ג ב, בבורות ל"ח א, כרייתות י"ח א, שם כ"ה א, משילה ג' ע"ב, שם ו' ע"ב, חולין ע"ז א, שם ע"ז א ושם צ"ט ב, ועוד שם ק"ג ב, וראה בנהג כ"י ב.

ואם כי הודה ר' מאיר להחליקים עליו באמרו שרואה את דבריהם מדברי עצמו בכל זאת אמר שמעתו ולא העלימה ראה כלאים פ"ב מ"א. נדה י"ג ב רעה, וכששאל רב נחמן את רב הונא הלכתא כוותין או הלכתא כוותינן? אמר לו הלכתא כוותינן (בבא בתרא ס"ה ב), וכן כששאל רב חייה בר יוסף את שמואל הלכתא כוותין או הלכתא כרב? ענה לו שמואל הלכתא כרב (עירובין צ' ע"ב). הרי שאם כי ידע שההלכה אינה כמותו בכל זאת לא כבש שמעתו, וכעין לחזור עקביה בן מהללאל לבנו שיחזור בארבעה דברים בעוד שהוא עצמו לא יוכל לחזור (ערוך ספ"ב). וראה חס' פסחים נ"א רע"ב ד"ה אני ראיתי, ולזאת גם אחרי שאמרו תיובתא דר' פלוני תיובתא סיימו לפעמים שכל זאת הלכה כמותו ראה עירובין ס"ז ב, סנהדרין כ"ז א, שם ק"י"ב א, וברשב"ם בבא בתרא נ"ב ב והגרע"א שם ובחולין כ"ט ב תיובתא דרב אדא תיובתא, ושוב שאלו: מה הוי עליה?

הנהגה זו שגם אלו המאמרים וההלכות שנשנו בשם אחד מחכמי התלמוד אינם המצאת דעתו הוא כי אם קבלה, ושמו נקרא עליה אך בהיותו משלשל השמועה, האיר לנו דרכי התלמוד בכלל ותפתור הרבה חידות סתומות, כפי שאנחנו מוצאים שהובאו הלכות שונות בשם ר' אליעזר הגדול בעוד שידענו כי מעולם לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו (יומא ס"ז ב, סוכה כ"ח א), ומבואר בנדה י' סע"א ר' אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתן כו' ר"א אני לא שמעתי אלא בתולה כו' וסיימו עליה: תניא אמר לו ר' אליעזר לר' יהושע אתה לא שמעת, אני שמעתי, אתה לא שמעת אלא אחת אני שמעתי הרבה, אין אומרים למי שלא ראה את החדש יבא ויעיד אלא למי שראה, הרי שמראש נשנה סתם, ר' אליעזר אומר" בעוד שלא הוא חידש הלכה זו רק קבלה היתה בינו —.

מסורה וקבלה הן רובי ההלכות שנמסרו בשם התנאים המשלשלים אותן, כן השמועות שנאמרו בשם אמוראים ראה קדושין פ' רע"ב אמר ריב"ל לא שנו אלא כו' אר"י דבר זה שמע בירבי ופירשו לא שמע כו' מבואר איפוא כי גם אשר נקטו סתם, "אמר ריב"ל" באמת היא שמועה מפי קודמינו משלשל.

ולכן ביארו הרבה פעמים דברי חכם קדום על פי דברי המאמור ממנו, שאם כי זכה בתרא דא שתקרא השמועה על שמו לא הוא הולידה, וכבר היתה ערוכה בבית מדרשם של רבותינו הקודמים לו, וזה שנקטו בפסחים נ"ז ב: אמר רב אשי

לכל ישראל קבלו סעמו של תלמידים בן זכאי איך חולקים רבנו עליה, אנם זהו שהוציאו באמרו, "וקבעו בשמיה" ואלי הלכה לדורות לא אמרו בשם היחיד הפרטי רק סתם כמותו שלמה הלכה פסוקה, ממה שקבוע בשמיה ולא בשם חכמי הדור, הריבם, הדגישו שלא קבלו זה להלכה כי אם הורו דמסתבר עמיה.

ראה סוכה מ"ה ב: אר"י שמום רשב"י ראיתי בני עליה כו' ומי זוטרא כולא האי והא כו' ה' דעילי בבר הא דעילי בלא בר וכתב רבינו חננאל בפירושו: דעילי בבר

מבקר, בורא פרי האדמה או שהכל, ושמואל הוא שאמר לרב יהודה שינא כוותין מסתברא, ועכ"ז סיימו דאע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כוותיה דשמואל, ברכות ל"ז ב, ואע"פ שקילס ר' יוסי את ר' שמעון הלכה כו' מאיר גטין ט' ע"ב, וגם כשהעיד ר' יוסי והורו לו, אמר רב אשי מי קתני וקלסו? והורו לו קתני דמסתבר טעמיה, יבמות ס"ז א, רואים אנחנו איפוא שגם כשהורו לו שמסתבר טעמיה על כל זה לא קבלו דעתו, ובירושלמי סוטה פ"ה ה"ב רבנן דקסרין אמרין למדרשו קלסו אבל למעשה אין הלכה, וכן מבואר בירושלמי סוף בבא בתרא: אע"פ שקילס ר"ש את בן גנס על מדרשו קילסו אבל אינה כבן גנס⁶.

ורחב"א מרב, שלכאורה זה מפליא למה העלים רב דימי בראשונה שם משלשל השמועה האחרון הוא ר' ירמי אשר מפיו שמע זאת, בעוד שבתראי ודאי מוכיחים זאת גור' ב דכל שמעתתא דמתאמרה בבי תלחא קדמאי ובתראי אמרינן מציעאי לא אמרינן כו', אמנם הנה מציינו בשבת כ"א ב אמרוה רבנן קמיה דאביי דשמיה דר' ירמיה ולא קבליה (שלא חשבו לסמוך על דבריו — רש"י). ובכן לאוקמי גירסא העלים רבי דימי בראשונה כי משלשל שמועה זו הוא ר' ירמי עד ששמע כי הורה אביי שור הנירסא היא הצדוקת מיד הוכיח שם משלשל השמועה לקרוא את שמו על נחלתו בתורה.

5. ויגלה לנו אור חדש להבנת אשר שנינו בבבא בתרא נ"א רע"א אמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש, ודייני הגולה אמרו מחזיקין, אמר רב הלכה כדייני גולה, א"ל ר'ב ור"א לרב הדר ביה ר' משמעתיה? אמר להו מסתברא אמרי דרבי יוסי, והמפרשים התלבטו לבאר לאשר שם, רב יוסף" לא נזכר בהלכה זו, ויתכן שצ"ל "בדר" יוסף" והיא תוספת מהגליון לדמו על הא דר' יוסי שגם אי מסתברא עדיין לא הוכרעה הלכה.

6. ראה ר"ן גדרים צ' ע"א ולענין הלכה קיי"ל וכר' ואע"ג דאמר רבא מאן חכים למיעבד כי הא אי לא ר"א אלמא קלסיה, וכיון דקלסיה ש"מ הלכתא כוותיה, לאו ראה היא דמשום דאפינן נפשיה מפלוגתא, הוא דקלסיה כו', ובתוס' סוכה י"ב א סד"ה אר"י כו' דהכא נמי מורה בה ר"ן ולא קאמר אלא דלא ידע לשנויי קושיא דר"י, וראה בחגיגה כ"ב ב: הלך ר' יהושע ונשתטח על קברי ב"ש אמר נעניתי לכם עצמות בית שמאי מודה לחבירו גם על השקר, כלומר שמודה דמסתבר טעמיה גם כשלא יקבל דבריו להלכה, וראה חס' כתובות ק"ח רע"ב ד"ה אדמון אומר כו' ואומר רבינו תם דאדמון לאו לאיפולוגי אמילתא דחכמים אתא אלא מתמה בעלמא הוא, ור"ג נמי דאמר רואה אני את דברי אדמון לאו משום פסק דין אלא שיש ודאי לתמה, וכ"ה ברשב"ם בבא בתרא ל"ט ב ד"ה ה"ג כו' והכי הלכתא אע"ג דהתי בה ר' יוחנן, תמה היה אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא כו', וכעין זה ברא"ש סנהדרין פ"ג אות י"ג שכתב: ונראה דהלכה כרב נחמן דלא נחלק רב ששת בהדיה אלא כמתמיה על דבריו וכו', ועיין שר"י הרמ"ע מפאנו סי' ק"ף, וראה בשו"ת מקובצת כתובות י"ג ב ד"ה השבתני שובתא בשם הרבני תם על הא דפליגי בפסחים צ"ד חכמי ישראל וחכמי אוהל"ע אם חלולות קבעים וגלגל חזור או להיפך שאף שנצחו חכמי אוהל"ע היינו בסגנות אבל לא הורו להם חכמים, וחתושב פליאת הלח"מ בה"ל שבת פ"ה ה"ב ד"ה משתמשקת החמה (וראה בהערותי למאמר על דרשות חז"ל מרבינו אברהם בן הרמב"ם ע' פ"ח), וזהו שאמרו בסנהדרין מ"א סע"א מעשה וברק בן זכאי בעוקצי תאינה כו' אר"י מבן זכאי לוחיב אינש, שאני בן זכאי דבידיקות כחקירות משוי ליה (כלומר, רבנן פליגי עליה), מאן בן זכאי כו', ר' יוחנן בן זכאי תלמיד היושב לפני רבו הזה ואמר מילתא ומסתבר להו טעמיה וקבעוה בשמיה כו', ולכאורה מפליא אם רבותיו של ריב"ז חביו הב"ד הגדול

אישעיא ברבי ולא למתני ממנו אלא דבר אחד במשנתניו⁹, אמר ר' יוחנן ר' אישעיא בדורו כר' מאיר בדורו, מה ר' מאיר בדורו לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו אף ר' אישעיא לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, ובכן כאשר לא השיב ר' אישעיא לאחד השואלים היה מקום לחשוב כי חושש הנהו שהשואל לא יעמוד על סוף דעתו ולכן סובה השתקוה, אבל כאשר השיב לריש לקיש תמה ר' יהודה נשיאה וכי ר' יוחנן לאו גברא רבה הוא כריש לקיש לעמוד על סוף דעתו? והשיב ילא משום שחשדו באי תבנה מנע ממנו תשובתו, כי אם משום דקבעי מילתא דלית לה פתרי.

וראה בראש השנה ט"ז ב: ת"ר אילן שתנטו פירותיו קודם ט"ז בשבט מתעשר לשנה שעברה כר', איתניביה ריש לקיש לר' יוחנן בנות שוח שביעית שלהן שניה כר', אישתיק, א"ל ר' אבא הכהן לר' יוסי הכהן אמאי אישתיק לימא ליה אמינא לך אנא ר' נחמיה ואת אמרת לי רבנן, משום דא"ל שבקת רבנן ועבדיית כר' נחמיה? ולימא ליה כר', אלא אמר ר' אבא הכהן תמיהני אם השיבה ריש לקיש לתשובה זו, אם השיבה הא אותבה, אלא אימא אם קיבלה ר' יוחנן אם לא קיבלה.

שהנה שתי תקופות הן ביחס ר' יוחנן לריש לקיש, תקופה שבה היה ריש לקיש תלמידו של ר' יוחנן, ואם היה ר"ל מסדר לעצמו מתינתא ארבעין זמנין טרם שעיל לגמור גמרא דר"י ראה תענית ח' רע"א וגטין י"ט, א. ויעניו מעילה ח' ע"ב א"ל ר"י לר"ל כר' אישתיק, אמר ר' יוחנן קצצתינו לרגליה דינוקא, בתקופה ההיא אם לא היה ר"י משיב על קושיא של ר"ל היה מקום לומר דאשגווי לא אשגא ביה ע' בבא קמא כ' סע"ב בר' אבוהו, אבל אחרי כן כשתתחכם ריש לקיש עד שר' יוחנן החשיבו כל כך שבדבריו עמו תיאר אותו "מור" ראה יומא ג' סע"ב מר מהכא יליף לה, שוהו סגנון שיחת חכם עם חבריו ע' ברכות כ"ז ב מדאמר בדיל מר שמע מינה דתלמיד חכם הוה, בתקופה זו אין לתלות מניעת תשובה באי התחשבות עיני יד מלאכי כלל כ"ה, כי אם שאע"פ שלא יכל ר' יוחנן לנמק המנהג על כל זה לא קיבל דעתו של ריש לקיש לבטל אשר כבר נהגו.

ואמרו בבבא מציעא ל"ה א' ההוא גברא דאפקיד כר' אתא לקמיה דר' נחמן כר' אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן (כשדן דין זה) ופירקין המפקיד הוה ואמרי ליה כר' ולא אהדר לי, ושפיר עבד דלא אהדר כר' ומעניין הדבר מי כבר אמר רב נחמן לרבא כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מדי, ב"ק צ"ז ב, לכן אף שפירקא דהמפקיד הוה — ולא מסכתא אחרינא — לא נודק להשיבו טעמו.

⁹ מפליאים הם דברי תוס' שם שכתבו: הוא דאמר ב'פ' הנא על יבמות (נ"ז א) בינא מיניה ר"י מר' אישעיא כר' לא באותו י"ח ימים היו והלוא באמת לא למד ממנו בהלכה זו כלום שהרי אשתיק ולא אמר ליה מידי ובכן הרי יוכל להיות שהדבר שכן למד ממנו היינו הך דיבמות.

יששכר איש כפר ברקאי לא תני מתניתין דתנן ר' שמעון אומר כבשים קודמים לעזים כר', ביומא פ"ה סע"א מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה ר' עקיבא ואמר וכי יזיד כר' מעם מזבחי וגו' מעם מזבחי ולא מעל מזבחי וארבע"ח אר"י ל"ש אלא להמתית אבל להחיות אפ"י מעל מזבחי, ומה זה שספק אם יש ממש בדבריו כר' ק"ז לפיקוח נפש שדוחה את השבת, הרי שכל עיקר לימודו של ר' עקיבא נתיסר על דברי רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן, כמו כן במועד קטן כ"ח ב: נענה ר' עקיבא ואמר ביום ההוא יגדל כר' ואמר רב יוסף אלמלא תרוגמא וכו' וחלוא דברים ק"ז כר', מבואר כי דברי רב יוסף אלו שכוונת הכתוב כתרוממו כבר קיבל מרביתיו הרבה דורות לפניו, וכן בחגיגה י"ד ב: שאלו את בן זומא בתולה שעברה מהו לכה"ג? מי חיישינן לדרשמואל כר', א"ל דשמואל לא שכיחא וכאלו יגלו לכל מעיין.

בררנו איפוא שני אופני השתקה, אחד כשלא חש להשיב, והשני כשלא היה יכול לקבל דעת החולק אף שלא מצא מענה על הפירכא שלו משום שההלכה שמסר היתה מקובלת בידו מרביתיו⁸.

מעניין בנידון זה היא מה ששנינו ביבמות נ"ז א: בעא מיניה ר' יוחנן מר' הישעיא כר' אישתיק ולא אמר ליה ולא מדי, לסוף אתא גברא אחרינא — ומנו ריש לקיש — ובעא מיניה מילתא אחרינא ופשיט ליה, א"ל ר"י נשיאה לר' אישעיא אטו ר' יוחנן לאו גברא רבה הוא? א"ל דקבעי מנאי מילתא דלית ליה פתרי כר', דהנה מצינו בעירובין נ"ג א שאמר ר' יוחנן י"ח ימים גידלתי אצלי ר'

כלומר שיעלה הוא עם בנו צדיק כמותו, וסיים: והלוא אביי ורבא אחרינא הם לגבי רשב"י ואי מקשינן מדבריהם עליה? אלא ללמדך המסורה שהיתה בידם בדברי אביי ורבא כר' היה בידו הראשונים בקבלה כהל"מ ואינם דבריהם, שאלו הדברים וכיוצא בהם אי אפשר להאמר אלא בקבלה מן הנביאים, ואלו הדברים שקבלו מרביתיהם היו מנידים, ונודע שכל דברי רבינו תנאלי גם הם מקובלים ראה ר"ש שבעות ספ"ו ונדה ספ"ק ועוד, ויעניו בתוס' עירובין ל"ח ב ד"ה אמר רבה כר' דנקט לטעמיה משום דרבה הביא הברייתא החילה לבית המדרש וכו', ונעבורה וזה נ"י רע"א ד"ה אמר כר' ביבמות עושה אביי תירוק על מה שחקשה בתלמוד על רב אשי אלא ודא' גם אביי ידע דברי רב אשי, ובזבחים פ"ג רע"א אמרי בי רב מ"ט דרב חסדא, אע"ג דאמרי בי רב הווא רב הונא ורב חסדא תלמידו, שמא רב הונא נמי אמר וכו' ורשב"י וחוליק בי ע"ב תוד"ה אנא כר' משמע שרב אבי הקשה אותה קושיא וכו' ואע"ג דרביי ורבא נמי אתו קושיא הך קדמו הרבה לרב אשי שמא גם בימים הקדושים כבר, ויעניו בתוס' יבמות מ"ט ב ד"ה ר' יהושע אומר וכו' דהאידך היה בן עזאי אומר לקיים מילתא דר' יהודה והוא קשיש מגיה טובא וכו' ועוד הרבה כאלו יבואר ברצ"ה במחקר מיוחד.

⁸ יעניו בתוס' בבא בתרא ס"ב א ד"ה ומורה רב מ' בקונטרס קודם ששתק, משמע דבשתק מודה להו אע"ג דלקמן שחק רבה לאביי אע"ג דלא הוה לו אלא שלא חש להשיבו, הנא ליכא למימר הכי דרב כהנא ורב אסי הווי כמו תלמידו חבר לרב כדאסיק (בסנהדרין ל"ו ב) דלסבירה לא הווי צריכי וברוב מקומות רב מודה ששתק להם כר' ראה שם.

וראה עוד בכתובות ק"ד ב: אשתיקן קא אמרת או אשקיין קאמרת, א"ל אשתיקן קאמינא¹⁰, וראה שבועות מ' סע"א שנקטו בריש לקיש איכא דאמרי משהא הוה שהי ליה ושתיק ליה ואיכא דאמרי משתי הוה שתי ליה ושתיק ליה וע' בגה"ש שם, הכוונה שכבר חליש נפשיה דריש לקיש ולכן לא השיב עיין פירוש רבינו חננאל וחדושי ר"י אבן מיגאש: א"ד משתי הוה שתי ליה שכך היה דרכו של ריש לקיש לשנות כשעיפה נפשו מלמודו ראה קהלת רבה פ"ג פס' מה יתרון ר"ש בן לקיש הוה לעי באורייתא כו' והוה פיילדה נהיג מעתיד ליה חד משקויי דמים בכל יום והוה עליל משלהי משלהי ונסיב ליה ושתי ליה כו', שהיה השוער נוהג להכין לו בכל יום משקה להשיב נפשו.